

“พิธีเจ้าเซ็น”

ร่องรอยอิหร่านในสยาม แห่งรำลึกอิหม่ามของชาวมุสลิมชีอะห์

จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ เขียนภาพขบวนแห่เจ้าเซ็นในนิกายชีอะห์ (ภาพจาก สมุดภาพสงขลา)

“พิธีเจ้าเซ็น” หรือแห่เจ้าเซ็น พิธีกรรมของชาวเปอร์เซียในสยาม

“พิธีเจ้าเซ็น” เป็นชื่อเรียกในท้องถิ่นของสังคมสมัยอยุธยา ใช้เรียกพิธี “อาชูรอ” หรือมุฮัรรอม ของกลุ่มชาวเปอร์เซียหรืออิหร่าน ที่นับถือศาสนาอิสลามนิกายชีอะห์

บาทหลวงตาชาร์ด (Guy Tachard) นักบวชชาวฝรั่งเศสที่เดินทางมายังสยามในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2231) บันทึกถึงพิธีกรรมดังกล่าวไว้ในหนังสือ จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยาม แสดงให้เห็นอิทธิพลด้านศาสนาจากดินแดนอิหร่าน ที่ได้รับการตอบรับจากสังคมสยามในเวลานั้นโดยเล่าว่า

“มีคนสยามเป็นอันมากทั้งชายหญิงทุุกวัยที่นับถือศาสนาพระมะหะหมัด ด้วยว่านับตั้งแต่มีพวกมัวร์เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรแล้วก็ตั้งผู้คนพื้นเมืองไปเข้าศาสนาได้มิใช่น้อย อันเป็นการแสดงว่าชาวสยามมิได้ผูกพันอยู่กับการเชื่อถือโชคกลางเท่าใดนัก และพวกเขาอาจผละมาได้ ถ้าเรามีความพยายามและความอดทนพอที่จะสั่งสอนให้พวกเขา รู้แจ้งเห็นจริงในพระสัจธรรมของเรา เป็นความจริงที่ว่าประเทศชาตินี้นิยมการแห่แทน และพิธีรีตองที่

หุรหฺร่าเป็นที่สุด เพราะฉะนั้นด้วยเหตุนี้เองพวกมัวร์จึงได้ทำการฉลองอย่างเอกรีกครีกครั้น เป็นการชักจูงผู้คน ไปสู่ศาสนาพระมะหะหมัดได้เป็นอันมาก”

สำหรับพิธีเจ้าเซ็น กระทำเพื่อรำลึกถึงการเสียชีวิตของท่านอิหม่ามฮุสเซน (Husayn ibn Ali) หลานชาย ของพระศาสดามุฮัมมัด และอิหม่าม (Imam) ลำดับที่ 3 ของศาสนาอิสลามนิกายชีอะห์ พิธีจะจัดขึ้นในเดือนแรก ตามปฏิทินอิสลาม คือเดือนมุฮัรรัม หรือ เดือนมะหะหฺร่า ต่อเนื่องกันเป็นเวลา 10 คืน

ในขบวนแห่จะจำลองหีบพระศพของอิหม่ามฮุสเซน เรียกว่า “โตะระบัด” ทรงปั้นหย่า จัดแต่งอลังการด้วย ดอกไม้ เครื่องกระดาษ แพรพรรณต่าง ๆ ประดับประดาอย่างประณีต มีกลุ่มคนโกนศีรษะเข้าพิธี “ควั่นหัว” คือ การเอามัดโกนเดือนผิวหนังให้เลือดไหล สื่อถึงความเจ็บปวดจากเหตุลอบสังหารอิหม่ามฮุสเซน ผู้เข้าร่วมงานจะ แต่งกายด้วยผ้าสีดำและขาวเป็นสัญลักษณ์การไว้อาลัย

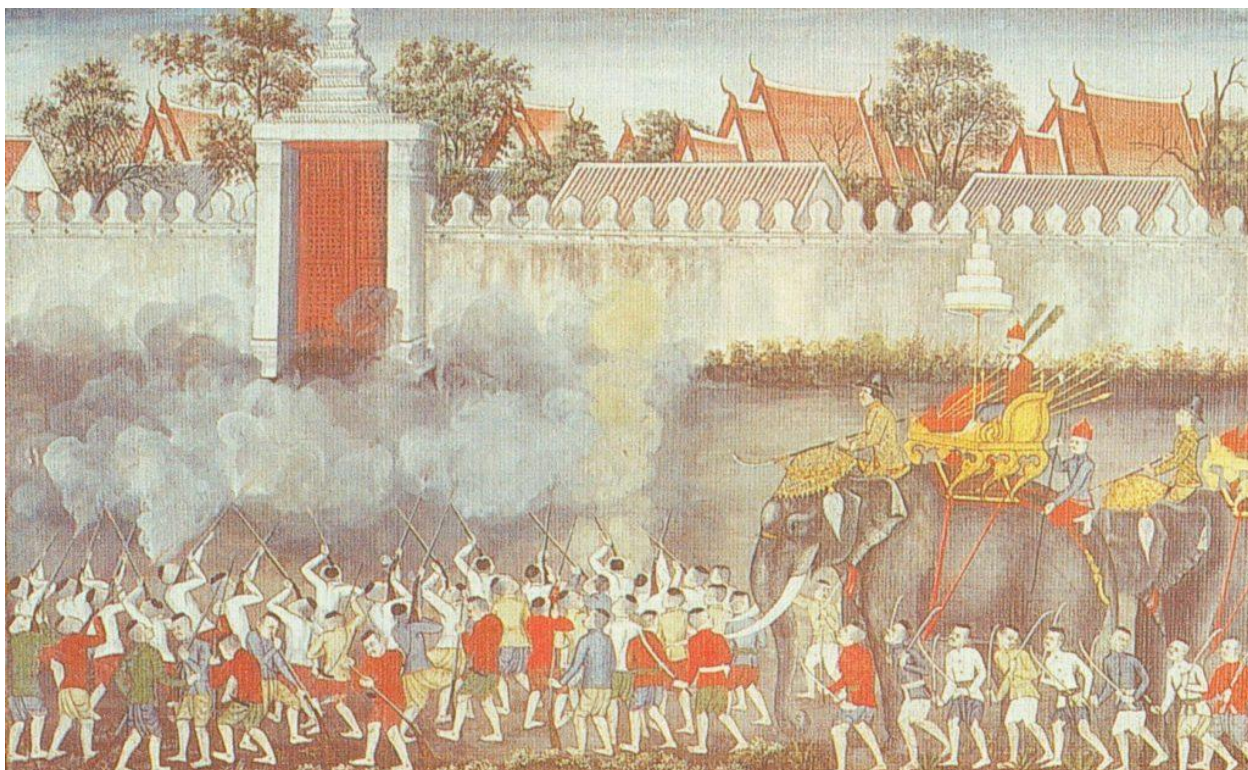
ภายในโตะระบัดจะมีคัมภีร์อัลกุรอานบรรจุอยู่ พร้อมเปิดหน้าบทความอดทน เพื่อเป็นคำสอนให้ชาวมุสลิม ชีอะห์อดทนต่อความเจ็บปวดรเวร้าวต่าง ๆ

โตะระบัดในพิธีแห่เจ้าเซ็นของชาวกฎีเจริญพาศน์

(ภาพจาก วยเก่าเล่าเรื่อง@ฝั่งธน / ศูนย์ข้อมูลเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์

เนื่องจากพิธีดังกล่าวจัดกันอย่างยิ่งใหญ่มาตั้งแต่สมัยอยุธยา และมีผู้คนจำนวนมากเข้าร่วมในขบวนแห่ สมเด็จพระนารายณ์จึงวางแผนก่อการยึดอำนาจจากสมเด็จพระศรีสุธรรมราชา พระปิตุลาของพระองค์ โดยอาศัย ช่วงที่จัดพิธีกรรมพิธีกรรมนี้ เมื่อ พ.ศ. 2199

ในสมัยรัตนโกสินทร์ กลุ่มชาวไทยมุสลิมเชื้อสายอิหร่านยังคงประกอบพิธีแห่เจ้าเซ่นเป็นประจำสืบต่อมาทุกปี และถือเป็นพิธีใหญ่ พิธีหนึ่งที่จัดกันอย่างเป็นเอกรึกในพระนครคู่กับพิธีไล่ชิงช้า และเป็นพิธีกรรมที่อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ด้วย

จากสายสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับราชสำนัก ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ทรงมีเจ้าจอมเป็นเชื้อสายมุสลิมชื่อหะดีคือ เจ้าจอมจิบ บุตรีพระยาจุฬาราชมนตรี (เถื่อน) กับคุณหญิงนก พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสสั่งให้จัดพิธีดังกล่าวถวายให้ทอดพระเนตรภายในพระบรมมหาราชวัง บริเวณหน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์

การจัดพิธีเจ้าเซ่นภายในพระบรมมหาราชวังติดต่อกันถึง 2 ปี คือ พ.ศ. 2358 และ 2359 และเป็นที่มาของพระราชนิพนธ์ กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน ในรัชกาลที่ 2 ซึ่งปรากฏเรื่องราว “แห่ทเจ้าเซ่น” ความว่า

“ดลเดือนมหาร่ำเจ้า เซ่นปี ใหม่แม่

มะหฺงุ่นประปรานทวิ เทวษให้

ห่อนเห็นมิงมารศรี เสมอชีพ มานา

เรียมลูปอกไล่ไล่ คู่ซื่อน ทรวงเซ่น ฯ

ตลเดือนเรียกมหาร่ำ ซีนสองคำแซกตั้งการ
เจ้าเซ็นลิววันวาร ประหารอก ฟกพูนันน์
มหาร่ำเรียมคอยเคร่า ไม่เห็นเจ้าเศร้าเสียใจ
ลือกอ้ออาลัย ลาลดล้า กำศรวลเซ็น”

พิธีแห่เจ้าเซ็นที่มีสยิดผดุงธรรมอิสลาม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ, ไม่ระบุปี
(ภาพจาก เฟซบุ๊ก Chatri Nontagase)

ในสมัยต่อมายังปรากฏเอกสารกล่าวถึงพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ในบรมราชจักรีวงศ์เสด็จฯ มาชมพิธีเจ้าเซ็นบ่อยครั้ง

ล่าสุดคือเมื่อ พ.ศ. 2496 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี, สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทอดพระเนตรพิธี ณ กุฎีเจริญพาศน์ ริมคลองบางกอกใหญ่ เมื่อ 16 กันยายน พ.ศ. 2496

เอกสารอ้างอิง

ชนกฤต ก้องเวหา. (2569, 12 มีนาคม). “พิธีเจ้าเซ็น” ร่องรอยอิหฺรำนในสยาม แห่งรำลึกอิหฺรำนของชาวมุสลิม
ซีอะห์. ศิลปวัฒนธรรม. https://www.silpa-mag.com/culture/article_162658